

NISPEZ → NISPEZ II: 6 rokov priamej informačnej podpory pre slovenskú vedu konferenčný príspevok

Mária ŽITŇANSKÁ (maria.zitnanska@cvtisr.sk)

Michal SLIACKY (michal.sliacky@cvtisr.sk)

Ján TURŇA (jan.turna@cvtisr.sk)

Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava, Slovenská republika

INFORUM 2014: 20. ročník konferencie o profesionálnych informačných zdrojoch
Praha, 27. – 28. 5. 2014

Tematický blok

Modely akvizície informačných zdrojů u nás a v zahraničí

Prezentácia príspevku

PhDr. Mária Žitňanská, Mgr. Michal Sliacky

Abstrakt

Národná informačná infraštruktúra pre výskum a vývoj (VaV) na Slovensku je prezentovaná projektom, v akademickej obci známym pod skratkou **NISPEZ** (Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – *prístup k elektronickým informačným zdrojom*).

Model komplexného centralizovaného zabezpečovania prístupov do **elektronických informačných zdrojov** (e-zdrojov), ako aj ďalších činností slúžiacich pre ich používateľskú podporu a efektívne využívanie pokračuje realizáciou projektu **NISPEZ II**. Významný je dopad týchto projektov na slovenskú VaV komunitu, jej rozvoj a konkurencieschopnosť vo svete. Ide o riešenie na národnej úrovni realizované v dlhodobom horizonte (roky 2008 – 2015 s perspektívou pokračovania).

Príspevok prináša informácie o aktuálnom stave riešenia a o nadväznosti špecifických cieľov obidvoch projektov zameraných na **zabezpečenie prístupu k širokej ponuke svetových e-zdrojov**. Dôraz sa kladie najmä na celkové zhodnotenie šiestich rokov projektu NISPEZ, skúsenosti s týmto riešením, s riešením finančného zabezpečenia, zmluvných vzťahov s vydavateľmi a dodávateľmi a jeho pokračovaním v projekte NISPEZ II, ako aj pohľadom na možné perspektívy do budúcnosti.

Riešiteľom projektu je **Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave** (CVTI SR), ktoré má významné postavenie v oblasti podpory vedy, výskumu, knihovníctva a knižníc na Slovensku. CVTI SR je národným informačným centrom a špecializovanou vedeckou verejnou knižnicou Slovenskej republiky zameranou na technické odbory a vybrané oblasti prírodných, ekonomických a humanitných vied.

Kľúčové slová

centralizovaný prístup, Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR), elektronické informačné zdroje (e-zdroje) pre výskum a vývoj (VaV), NISPEZ, NISPEZ II.

Úvod

Súčasn \acute{e} **Centrum vedecko-technick \acute{y} ch informac \acute{i} SR v Bratislave** (CVTI SR), odbornej verejnosti dlhodobo zn \acute{a} me ako uzn \acute{a} van \acute{a} špecializovan \acute{a} vedeck \acute{a} knižnica, je dnes inštit \acute{u} cia, ktor \acute{a} si v priebehu posledn \acute{y} ch rokov na Slovensku vybu \acute{d} ovala v \acute{y} znamn \acute{e} postavenie, a to nie len v oblasti knižnic a knihovn \acute{i} ctva, ale hlavne v oblasti podpory vedy a v \acute{y} skumu (ďalej VaV). N \acute{a} stup nov \acute{y} ch technol \acute{o} gi \acute{i} , elektronick \acute{e} publikovanie, on-line pr \acute{i} stup k odbornej a vedeckej literat \acute{u} re, vr \acute{a} tane pr \acute{i} stupu z pohodlia domova, ako aj mo $\acute{z$ nosti centr \acute{a} ln \acute{e} ho financovania si vy $\acute{z$ iadali potrebu komplexn \acute{e} ho riešenia informačnej podpory vedeckej komunity Slovenska.

Organizačn \acute{a} štrukt \acute{u} ra CVTI SR v priebehu posledn \acute{y} ch šesť rokov prešla viacer \acute{y} mi zmenami, ktor \acute{e} boli odrazom celkovej zmeny smerovania aktiv \acute{i} t tejto inštit \acute{u} cie. Od roku 2014, po zl \acute{u} čení CVTI SR s Ústavom informac \acute{i} a progn \acute{o} z školstva (UIPŠ) sa jej \acute{u} lohy a aktiv \acute{i} ty ešte viac rozš \acute{i} rili aj do ďalš \acute{i} ch oblast \acute{i} .

N \acute{a} rodn \acute{e} a medzin \acute{a} rodn \acute{e} projekty CVTI SR

Medzi najd \acute{o} ležit \acute{e} šie \acute{u} lohy CVTI SR v rokoch 2008 – 2013 patrila implement \acute{a} cia a napl \acute{n} anie cieľov štyroch **n \acute{a} rodn \acute{y} ch projektov** spolufinancovan \acute{y} ch zo štrukt \acute{u} r \acute{a} ln \acute{y} ch fondov E \acute{U} (Operačn \acute{y} program V \acute{y} skum a v \acute{y} voj), ďalej projektu spolufinancovan \acute{e} ho z programu Eur \acute{o} pskeho patentov \acute{e} ho \acute{u} radu, ako i zač \acute{a} tie implement \acute{a} cie viacer \acute{y} ch **medzin \acute{a} rodn \acute{y} ch projektov** spolufinancovan \acute{y} ch z ERDF (operačn \acute{e} programy Stredn \acute{a} Eur \acute{o} pa a Juhov \acute{y} chodn \acute{a} Eur \acute{o} pa).

Kľ \acute{u} čov \acute{y} mi projektami v s \acute{u} časn \acute{y} ch aktiv \acute{i} t \acute{a} ch CVTI SR s \acute{u} :

- N \acute{a} rodn \acute{y} informačn \acute{y} syst \acute{e} m podpory v \acute{y} skumu a v \acute{y} voja na Slovensku – *pr \acute{i} stup k elektronick \acute{y} m informačn \acute{y} m zdrojom* (NISPEZ), <http://nispez.cvtisr.sk>,
- Infraštrukt \acute{u} ra pre v \acute{y} skum a v \acute{y} voj – D \acute{a} tov \acute{e} centrum pre v \acute{y} skum a v \acute{y} voj (DC VaV), <http://dc.cvtisr.sk>,
- N \acute{a} rodn \acute{a} infraštrukt \acute{u} ra pre podporu transferu technol \acute{o} gi \acute{i} (NITT SK), <http://nitt.cvtisr.sk>,
- Populariz \acute{a} cia vedy a techniky na Slovensku (PopVaT), <http://popvat.cvtisr.sk/>.

Ďalš \acute{i} m projektom v oblasti populariz \acute{a} cie vedy je budovanie port \acute{a} lu **Schola Ludus on line**, ktor \acute{y} je vyv \acute{i} jan \acute{y} v r \acute{a} mci rovnomenn \acute{e} ho projektu financovan \acute{e} ho Agent \acute{u} rou na podporu v \acute{y} skumu a v \acute{y} voja (program Podpora Ľudsk \acute{e} ho potenci \acute{a} lu v oblasti v \acute{y} skumu a v \acute{y} voja a populariz \acute{a} cia vedy – LPP). Nemej d \acute{o} ležit \acute{y} m krokom CVTI SR bolo aj spustenie projektu **PATLIB**, ktor \acute{e} ho ciele – ako pilotn \acute{e} ho projektu – spoč \acute{i} vaj \acute{u} v rozš \acute{i} ren \acute{i} ponuky slu $\acute{z$ ieb v oblasti patentov - zo z \acute{a} kladn \acute{y} ch na špecializovan \acute{e} , sofistikovan \acute{e} slu $\acute{z$ by.

D \acute{o} ležitou s \acute{u} časťou CVTI SR s \acute{u} aj medzin \acute{a} rodn \acute{e} projekty:

- **FORT** – projekt, ktor \acute{e} ho cieľom je podpor \acute{i} ť rozvoj inovačn \acute{y} ch syst \acute{e} m \acute{o} v zapojen \acute{y} ch kraj \acute{i} n a regi \acute{o} nov, zvyš \acute{i} ť inovačn \acute{u} aktiv \acute{i} tu firiem a posilniť vz \acute{a} jomn \acute{e} vzť \acute{a} hy a v \acute{y} skumno-v \acute{y} vojov \acute{u} spolup \acute{r} acu akademičkej obce s priemyslom (<http://www.project-fort.com/>),
- **SEE Science** – nadn \acute{a} rodn \acute{y} projekt pre regi \acute{o} n juhov \acute{y} chodnej Eur \acute{o} py, rieši podporu inov \acute{a} ci \acute{i} budovan \acute{i} m kapac \acute{i} t a siete centier vedy v regi \acute{o} ne juhov \acute{y} chodnej Eur \acute{o} py (<http://www.seescience.eu/>),
- projekt **Smart>Net** s podn \acute{a} zvom Interregion \acute{a} lna sieť technologick \acute{y} ch centier – priamo s \acute{u} vis \acute{i} s hlavn \acute{y} mi strat \acute{e} giami rozvoja programov \acute{e} ho \acute{u} zemia prihraničn \acute{y} ch regi \acute{o} nov Slovenska a Rak \acute{u} ska (<http://www.twinstars.eu/>),
- hlavn \acute{y} m z \acute{a} merom projektu **CentralCommunity** je podpor \acute{i} ť tvorbu vhodn \acute{y} ch podmienok na realiz \acute{a} ciu spoločn \acute{y} ch, otvoren \acute{y} ch a opakovan \acute{e} ln \acute{y} ch inov \acute{a} ci \acute{i} , zabezpečiť pr \acute{i} stup k vzdel \acute{a} vac \acute{i} m a znalostn \acute{y} m procesom a podpor \acute{i} ť implement \acute{a} ciu spolupracuj \acute{u} cih projektov (<http://www.central-community.eu/>),

- **SEE Technology** – je zameraný na spoluprácu vedeckých parkov krajín Juhovýchodnej Európy za účelom podpory nadnárodných trhov a výsledky výskumu a vývoja a technológií v prospech malých a stredných podnikov <http://www.seetechnology.eu/>.

Všetky uvedené projekty sú významnou súčasťou súčasného smerovania a aktivít CVTI SR v procese komplexnej podpory vedy a výskumu na Slovensku.

Projekt NISPEZ

Projekty **Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom (NISPEZ)** – <http://nispez.cvtisr.sk> a jeho pokračovanie **projekt NISPEZ II** – <http://nispez2.cvtisr.sk> majú v procese komplexnej podpory vedy a výskumu na Slovensku svoje nezastupiteľné miesto. NISPEZ je nielen prvým národným projektom riešeným v CVTI SR, ale patrí aj medzi veľmi úspešné a vysoko hodnotené národné projekty.

Poslanie a význam projektu

Národný projekt NISPEZ sa prioritne zameriava na informačnú podporu pracovníkov VaV na Slovensku **prostredníctvom koordinovaného centralizovaného nákupu a sprístupňovania odbornej a vedeckej literatúry v elektronickej forme od renomovaných svetových vydavateľov**. Ďalšími čiastkovými cieľmi projektu sú:

- **Vyhľadávací portál pre vedu a výskum – scientia.sk** (<http://scientia.cvtisr.sk>) – umožňuje používateľom z jedného rozhrania súbežne vyhľadávať informácie v rôznych vzdialených e-zdrojoch, ktoré sú orientované na oblasť vedy a výskumu. Portfólio e-zdrojov tvoria tak licencované (obstarávané v rámci projektu plus individuálne jednotlivými účastníkmi) ako aj voľne prístupné e-zdroje. V súčasnosti je v portáli aktivovaných celkom 128 e-zdrojov. Zároveň sa rieši aj problematika efektívneho prístupu používateľov do plnotextových dokumentov, ktoré sú oprávnení využívať. Portál je primárne určený používateľom 25 účastníckych organizácií projektu NISPEZ.
- **Centrálna databáza slovenských elektronických zdrojov pre výskum a vývoj s názvom SciDAP**, (<http://scidap.cvtisr.sk>) – ide o bibliografickú databázu s portálovým prístupom, ktorá sústreďuje na jednom mieste v internete informácie o slovenských odborných a vedeckých časopisoch, článkoch v časopisoch, zborníkoch, knihách a ďalších druhoch dokumentov z oblasti VaV. Databáza SciDAP je na Slovensku unikátnou, nakoľko doteraz neboli k dispozícii podobne ucelene evidované a spracované informácie o slovenských vedeckých informačných zdrojoch. V budúcnosti bude SciDAP zameraná na získavanie a spracovávanie dokumentov sivej literatúry, podporu Open Access časopisov, prepojenie s podobnými databázami a projektmi na nadnárodnej úrovni, ako aj s repozitárom digitálnych dokumentov CVTI SR.
- **Informačný systém o výskume, vývoji a inováciách SK CRIS** (<https://www.skcris.sk>) – obsahuje údaje o projektoch financovaných z verejných zdrojov, o ich výsledkoch, ako aj register organizácií výskumu a vývoja a personálnu databázu výskumníkov. Jeho súčasťou je aj administrácia hodnotenia spôsobilosti vykonávať VaV a štatistické zisťovanie výskumno-vývojového potenciálu. Dátová štruktúra informačného systému zodpovedá štandardom EÚ pre informácie z oblasti vedy (dátový formát CERIF).

Projekt NISPEZ posunul riešenie **problematiky nákupu prístupov do najvýznamnejších vedeckých databáz** do systémovej roviny a prispel k značnému rozšíreniu portfólia vedeckých e-zdrojov ako aj skladby používateľských VaV inštitúcií prístupujúcich k týmto zdrojom. Týka sa to nielen centrálného financovania prístupov k e-zdrojom, uzatvárania zmlúv s dodávateľmi a vydavateľmi databáz, organizácie a vytvárania podmienok na zabezpečenie efektívnosti ich využívania či zavádzania nadstavbových nástrojov, ale aj zabezpečovania trvalej udržateľnosti prístupu k e-zdrojom pre VaV komunitu Slovenska. Túto komunitu tvorí **viac než 50 000 osôb**, ktorých skladba je nasledovná:

- interní študenti II. stupňa VŠ štúdia (4. – 6. ročník),
- interní študenti III. stupňa VŠ štúdia = doktorandi,
- vedecko-pedagogickí pracovníci (učitelia),
- vedecko-výskumní pracovníci.

Spoločná aktivita projektu NISPEZ a NISPEZ II

Ťažiskovou aktivitou národného projektu NISPEZ je pre výskumno-vývojové inštitúcie na Slovensku (univerzity, VŠ a SAV) zabezpečiť prístup do najvýznamnejších svetových vedeckých databázových kolekcii – elektronických informačných zdrojov od renomovaných vydavateľov a producentov databáz, ktoré sú nevyhnutné pre činnosť vedeckých pracovníkov.

Databázy sprístupňované v rámci projektu NISPEZ svojím obsahovým zameraním pokrývajú jednotlivé vedné oblasti a používateľom sprístupňujú plné texty najvýznamnejších vedeckých a odborných publikácií. Inštitúciám zapojeným do národného projektu sú sprístupňované podľa profilového zamerania konkrétnej vysokej školy, univerzity, či vedeckej knižnice.

Dôležitou časťou celého portfólia sú bibliografické, citačné a scientometrické databázy platformy Web of Knowledge a SCOPUS, do ktorých mali v rámci národného projektu prístup všetky zapojené inštitúcie. Informácie z nich sú potrebné nielen na sledovanie najnovších vedeckých poznatkov, vývojových trendov, ale aj na hodnotenie vedecko-výskumnej práce jednotlivcov, katedier, ústavov, vysokých škôl a univerzít v SR. Obe spomenuté databázy sú multidisciplinárne – mapujú všetky vedné disciplíny, vďaka čomu nachádzajú uplatnenie takmer vo všetkých spomínaných inštitúciách a taktiež obe databázy boli vybrané Európskou radou pre výskum (ERC) na pomoc pri hodnotení vedeckých pracovníkov a následnom rozdeľovaní finančných prostriedkov.

Pri výbere databáz do portfólia e-zdrojov NISPEZ sa významne prihliadalo na požiadavky jednotlivých zapojených inštitúcií, preto možno skonštatovať, že súčasné portfólio sprístupňovaných e-zdrojov je vhodným základom pri zabezpečovaní informačnej podpory VaV na Slovensku.

Prehľad vedeckovýskumných inštitúcií zapojených do národného projektu NISPEZ, ako aj prehľad sprístupňovaných databáz uvádzajú nasledovné tabuľky.

Prehľad VaV inštitúcií, pre ktoré je v rámci projektu NISPEZ zabezpečovaný prístup k vedeckým databázam

01.	Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši
02.	Akadémia umení v Banskej Bystrici
03.	Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v Bratislave
04.	Ekonomická univerzita v Bratislave
05.	Katolícka univerzita v Ružomberku
06.	Prešovská univerzita v Prešove
07.	Slovenská národná knižnica v Martine
08.	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
09.	Slovenská technická univerzita v Bratislave
10.	Technická univerzita v Košiciach
11.	Technická univerzita vo Zvolene
12.	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne
13.	Trnavská univerzita v Trnave
14.	Univerzita J. Selyeho v Komárne

15.	Univerzita Komenského v Bratislave
16.	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
17.	Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
18.	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
19.	Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
20.	Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach
21.	Univerzitná knižnica v Bratislave
22.	Slovenská akadémia vied (SAV) / Ústredná knižnica SAV v Bratislave
23.	Vysoká škola múzických umení v Bratislave
24.	Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave
25.	Žilinská univerzita v Žiline

Portfólio e-zdrojov pre VaV na Slovensku (NISPEZ) v období 2009 – 2015

Názov databázovej kolekcie		Charakteristika
01.	ACM / Association for Computing Machinery	V súčasnosti najobsiahlejšia kolekcia plnotextových článkov a bibliografických záznamov v oblasti počítačov a IT. Sprístupňuje vyše 300 tis. plnotextových článkov, 42 časopisov, vyše 270 konferenčných zborníkov, 9 najcitovanejších magazínov v oblasti počítačovej vedy, 37 technických správ, multimediálne dokumenty.
02.	Art Museum Image Gallery	Obsahuje viac ako 155 000 umeleckých diel (od roku 3000 pred n. l. až po súčasnosť) z kolekcií najznámejších múzeí a galérií. V roku 2009 pribudli do kolekcie aj záznamy zo šiestich digitálnych kolekcií Kongresovej knižnice v USA.
03.	Gale Virtual Reference Library: Art	Umenovedne zameraná kolekcia referenčných prác (elektronické knihy) od renomovaných vydavateľstiev na platforme Gale Virtual Reference Library obsahuje 80 titulov neperiodických publikácií (spolu viac ako 150 zväzkov kníh) v elektronickej podobe.
04.	IEEE/IET Electronic Library (IEL)	Najobsiahlejšia plnotextová kolekcia článkov z časopisov a konferenčných zborníkov z oblasti informačných a komunikačných technológií, elektrotechniky a elektroniky na svete. Celkovo obsahuje vyše 3 mil. dokumentov, každý mesiac je pridaných približne 25 000 nových dokumentov.
05.	Knovel Library	Elektronická kolekcia interaktívnych plnotextových referenčných príručiek a databáz z oblasti prírodných vied, techniky, strojárstva, farmácie, potravinárstva, zdravia, hygieny a dopravných stavieb.
06.	ProQuest Central	Súhrnná databáza sprístupňujúca články z periodík (17 500 titulov), denníkov (800 titulov vrátane napr. The Wall Street Journal), profily firiem (44 000 profilov) a priemyselných odvetví (3 600), trhové správy (8 890 správ zo 43 odborov a 40 krajín sveta) a dizertačné práce (56 000 prác s plnými textami).
07.	REAXYS	Rozsiahla databáza štruktúr, fyzikálno-chemických vlastností, biologických, farmakologických, ekologických informácií a reakcií, týkajúcich sa organických zlúčenín. V súčasnosti zahŕňa vyše 1 000 000 abstraktov odborných článkov.
08.	ScienceDirect	Plnotextová databáza umožňujúca prístup k článkom z cca. 2 500 titulov vedeckých časopisov vydavateľstva Elsevier (Freedom kolekcia) z oblasti technických, prírodných a spoločenských vied, medicíny a ďalších odborov. Freedom kolekcia sprístupňuje plné texty článkov od r. 1995.
09.	SCOPUS	SCOPUS je multidisciplinárna abstraktová, bibliografická a scientometrická databáza z produkcie vydavateľstva Elsevier, ktorá patrí medzi najväčšie na svete. Obsahuje cca. 46 miliónov záznamov.
10.	SpringerLink	Plnotextová databáza obsahujúca články z 1 660 titulov vedeckých časopisov vydavateľstva Springer z oblasti vedy, techniky a medicíny. Plné texty

		článkov sú prístupné od r. 1997.
11.	Web of Knowledge – Current Contents Connect	Obsahuje kompletne bibliografické údaje z viac ako 8 000 svetových vedeckých časopisov.
12.	Web of Knowledge – Essential Science Indicators	Scientometrická databáza, ktorá poskytuje prehľad o svetových trendoch vo vede, o popredných vedcoch, špičkových inštitúciách, najcitovanejších prácach; 10-ročná retrospektíva; sleduje viac ako 11 000 periodík.
13.	Web of Knowledge – Journal Citation Reports	Scientometrická databáza, ktorá poskytuje štatistické údaje a informácie na hodnotiace účely a porovnávanie časopisov, každoročne uvádza impact factor jednotlivých vedeckých časopisov, retrospektíva od r. 2000, sleduje asi 6 600 periodík.
14.	Web of Knowledge – Web of Science	Bibliografické údaje vrátane abstraktov a citácií prác z oblasti výskumu a vývoja, retrospektíva od r. 1985, týždenná aktualizácia, sleduje sa asi 11 000 titulov časopisov.
15.	Web of Knowledge – MEDLINE	Popredná bibliografická a abstraktová databáza pokrývajúce najmä oblasti prírodných vied a lekárstva, obsahujúca viac ako 21 milióna záznamov článkov z približne 5000 titulov publikácií.
16.	Wiley Online Library	Obsahuje vyše 3 milióny článkov z viac ako 1 400 recenzovaných časopisov produkcie Wiley-Blackwell, z ktorých viac ako polovica je vydávaných v spolupráci so svetovými prestížnymi vedeckými a odbornými spoločnosťami.

Výstupy a dopad projektu NISPEZ

Medzi hlavné výstupy, ktoré majú dopad na úspešné riešenie projektu patria aj odborné podujatia, ktorých zámerom je informovať vedeckú komunitu o informačnej hodnote e-zdrojov, o novinkách, prezentovať možnosti efektívneho vyhľadávania v nich a zvýšiť informačnú gramotnosť cieľovej skupiny používateľov.

V rokoch 2009 – 2013 sa uskutočnilo 210 odborných podujatí (informačné a pracovné semináre, workshopy a konferencie), na ktorých sa zúčastnilo až 3 369 odborných a vedeckých pracovníkov. Vytváranie podmienok pre systematickú a efektívnu prácu používateľov s e-zdrojmi patrí, okrem samotného zabezpečenia prístupov k nim, medzi jednu z najdôležitejších priorít CVTI SR v celkovej agende e-zdrojov.

aktivita 1.1/NISPEZ - prehľad odborných podujatí								
Rok	Informačné semináre	Počet účastníkov	Pracovné semináre	Počet účastníkov	Výročné podujatia	Počet účastníkov	Počet účastníkov SPOLU	Počet podujatí SPOLU
2009	23	527	0	0	1	136	663	24
2010	31	670	7	133	1	134	937	39
2011	19	478	30	126	1	130	734	50
2012	12	211	56	154	1	165	530	69
2013	17	495	11	10	0	0	505	28
							3369	210

Informácie o všetkých odborných podujatiach, ktoré už boli v rámci projektu uskutočnené, ako aj tých, ktoré sú plánované, je možné nájsť na webovej stránke projektu v sekcii *Podujatia* (<http://nisppez.cvtisr.sk/>).

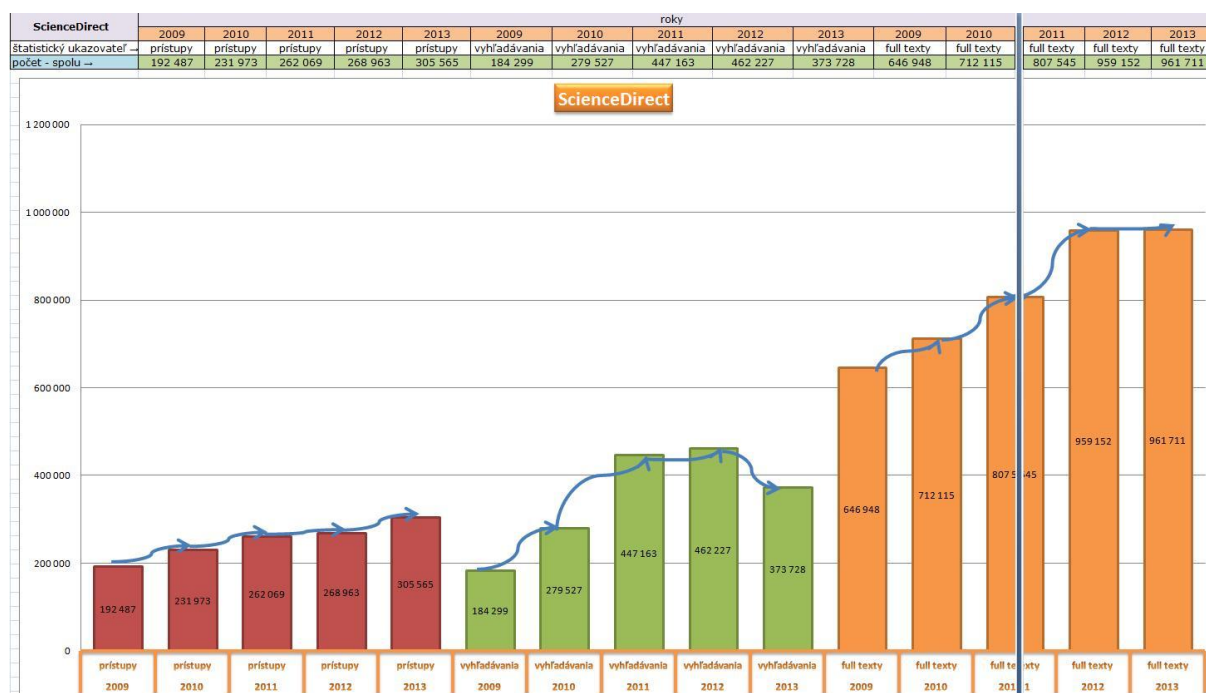
Dôležitou súčasťou je publicita e-zdrojov, ktorá je primárne zameraná na informovanie vedeckovýskumnej komunity na Slovensku, jednak o projekte NISPEZ ako takom, ale najmä o samotných e-zdrojoch a možnostiach, ktoré prinášajú, o bezproblémovom orientovaní sa v ponukách e-zdrojov inštitúcií, ako aj o ich efektívnom využívaní.

V rámci projektu bolo navrhnutých viacero **materiálov publicity**, medzi ktoré možno zahrnúť: webová stránka projektu NISPEZ (<http://nispez.cvtisr.sk/>), sprievodcovia jednotlivými databázovými kolekciami v printovej verzii, plagáty, roll-upy, záložky, skladačky, ale aj používateľské manuály k využívaniu jednotlivých e-zdrojov a pod. K aktivitám, ktoré zohrávali pozitívnu úlohu, možno zaradiť aj mediálne prezentácie (TV diskusie, rozhovory, novinové články a pod.), prezentácie na odborných seminároch, konferenciách, v odborných periodikách a pod. Tieto a podobné aktivity sú na šírenie povedomia o e-zdrojoch veľmi dôležité a je im potrebné venovať adekvátnu pozornosť.

V rámci projektu prebieha každoročne hodnotenie efektívnosti využívania jednotlivých e-zdrojov. **Hodnotenie spočíva v sledovaní vybraných štatistických ukazovateľov** e-zdrojov pre každú inštitúciu osobitne (počty prístupov, vyhľadávanií a počty zobrazených plných textov). Celkové hodnotenie sa dopĺňa aj o výsledky dotazníkového prieskumu používateľov e-zdrojov v aktuálnom roku. Výsledky sú publikované každoročne v tzv. hodnotiacich správach.

S veľkým záujmom odbornej verejnosti sa stretáva aj bilancovanie cieľov, aktivít a postupov realizovaných v projekte NISPEZ, ktoré sa koná formou pravidelnej výročnej konferencie pod názvom **Brána k vedeckému poznaniu otvorená**. Na konferencii sú okrem odborných prednášok prezentované všetky hlavné aktivity projektu a priebežne dosahované výsledky nielen pri realizácii projektu, ale nastavené aktivity sú konfrontované s názormi koncových používateľov ako aj s podobnými riešeniami v okolitých krajinách.

Na základe hodnotenia štatistických výstupov publikovaných v hodnotiacich správach je možné skonštatovať, že využívanie vedeckých e-zdrojov slovenskou VaV komunitou má rastúci trend.

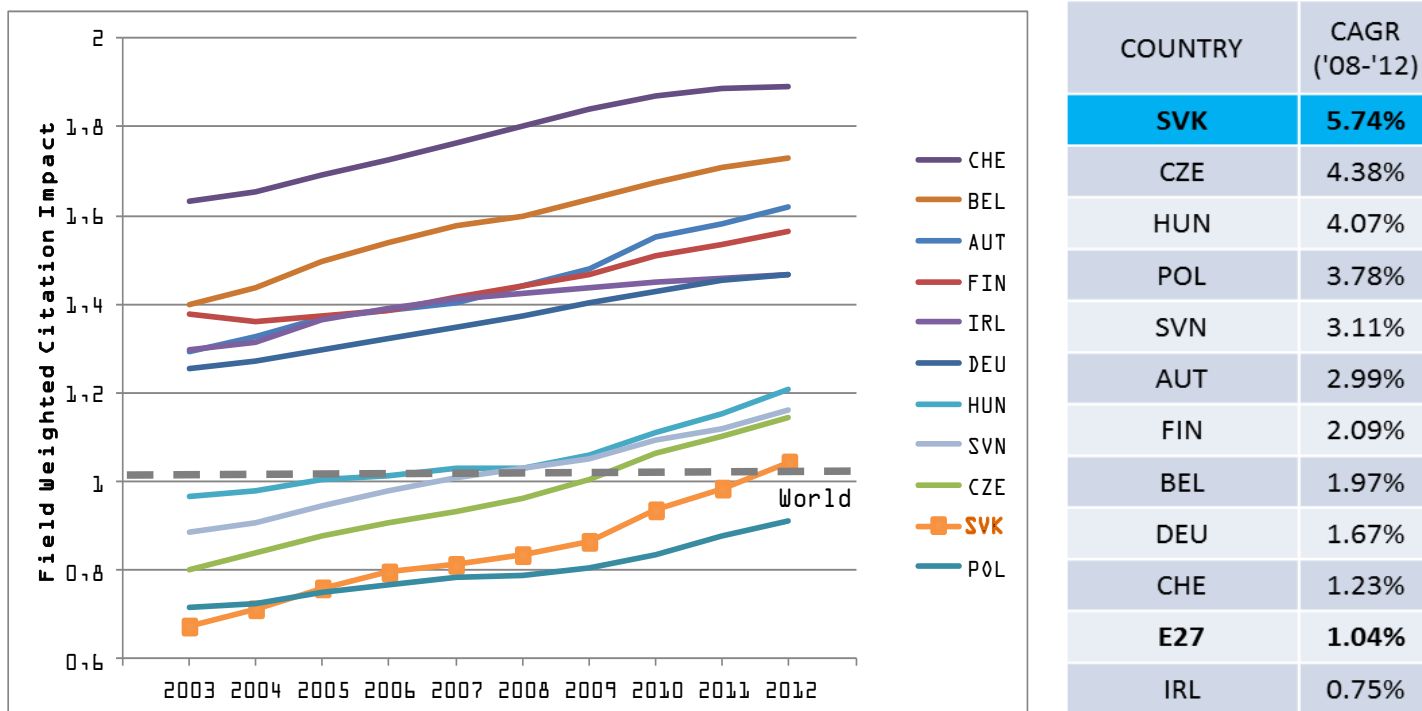

Príklad sledovania štatistických ukazovateľov celkového využívania databázy ScienceDirect roky 2009 – 2013

Dostupnosť e-zdrojov pre VaV komunitu **po roku 2009** sa vo veľkej miere prejavila vo **výraznom náraste citačných ohlasov (domácich aj zahraničných) na slovenský výskum**.

Počas realizácie projektu, v rokoch 2009 – 2013, **významne stúpli domáce a zahraničné citačné ohlasy na slovenský výskum**. Relatívny ohlas na vedecké publikácie slovenských autorov kontinuálne výrazne rastie a prekročil hranicu svetového priemeru (hodnota 1).

CAGR – súhrnná miera ročného rastu.

Field-weighted citation impact – indikátor pre počet citácií, v ktorom je zohľadnený vplyv vednej disciplíny, typu dokumentov, obdobie

Úspech projektu bol zaručený celkovo nastaveným systémom práce jednak v CVTI SR t.j. spolupráce projektovej kancelárie, ktorá zabezpečuje všetky administratívne postupy a odborných pracovníkov, ako aj úzkej spolupráce s akademickými knižnicami a ich zástupcami.

NISPEZ II a jeho hlavná aktivita

Hlavnou a jedinou aktivitou projektu NISPEZ II je centralizované zabezpečenie prístupov do e-zdrojov, a to tak, ako to bolo v rozsahu projektu NISPEZ (portfólio e-zdrojov a skladba používateľských inštitúcií). Zmeny, ku ktorým došlo ešte začiatkom roka 2013, nastali po veľmi dôslednej analýze dosiahnutých štatistických ukazovateľov využívania e-zdrojov inštitúciami. Tie boli spracované v dokumente **Optimalizácia portfólia EIZ NISPEZ: návrh**, ďalej boli prerokované s vydavateľmi a dodávateľmi e-zdrojov a dané na vedomie dotknutým inštitúciám, až následne premietnuté do praxe.

V prípade, že sa rozhodlo o zaradení novej databázy, alebo rozšírení ponuky v pôvodnom portfóliu e-zdrojov, bolo potrebné dôkladné zdôvodnenie vydokladované žiadosťami zapojených inštitúcií.

Nakoľko finančné prostriedky alokované na začiatku projektu NISPEZ II a tie, ktoré ešte zostali v projekte NISPEZ nepokrývali všetky plánované nákupy prístupov k databázam, znova sa osvedčila nastavená spolupráca s akademickými knižnicami. Spoločným úsilím bol stanovený optimálny postup v procese nastavovania zmluvných záväzkov k databázam na nepokryté obdobie roku 2013 s výhľadom do roka 2015. Všetky procesy verejného obstarávania (VO) boli a sú realizované za prítomnosti mienkotvorných zástupcov akademických knižníc.

Komplexné spustenie procesov VO si vyžiadalo riešenie chýbajúcich finančných prostriedkov v rámci aktuálne implementovaného projektu a bolo realizované v úzkej spolupráci CVTI SR so zástupcami akademických knižníc. Konkrétne išlo o nasledovné podporné aktivity:

- list ministromu školstva vedy výskumu a športu SR (minister) – zabezpečenie prístupu k EIZ – projekt NISPEZ II (18. 7. 2013),

- listy rektorom/riaditeľom – informácia o NISPEZ II a aktuálnej situácii (20. 8. 2013),
- list SAK na Slovenskú rektorskú konferenciu (SRK) – žiadosť o súčinnosť pri riešení danej problematiky (28. 6. 2013),
- list CVTI SR na SRK – stanovisko CVTI SR k aktuálnej situácii (15. 10. 2013),
- materiál o celkovej situácii bol predložený ministrovi (18. 10. 2013),
- dôležitou súčasťou celkovej stratégie bola osobná návšteva zástupcov akademických knižníc u ministra (20. 11. 2013),
- následne bola podaná žiadosť o dofinancovanie chýbajúcich prostriedkov pre NISPEZ II – list ministrovi (25. 11. 2013).

Alokované finančné prostriedky a podanie žiadosti o dofinancovanie chýbajúcich prostriedkov pre NISPEZ II umožnili plne spustiť všetky procesy VO pre zabezpečenie prístupov k e-zdrojom v projekte NISPEZ II (2014 – 2015). Tu je ešte potrebné konštatovať, že v prípade VO ide o veľmi zložité a časovo náročné administratívne úlohy. VO pre prístup k niektorým e-zdrojom už boli ukončené, ukončenie ďalších sa očakáva v najbližšom čase. Vďaka porozumeniu a dlhodobej spolupráci s producentami jednotlivých databáz sú zatiaľ všetky databázy pre slovenskú akademickú obec prístupné, a to aj v prípadoch, keď proces VO ešte nebol dotiahnutý do konca. Portfólio e-zdrojov projektu NISPEZ II je nasledovné:

- ACM / Association for Computing Machinery
- IEEE/IET Electronic Library (IEL)
- Knovel Library
- ProQuest Central
- REAXYS
- ScienceDirect
- SCOPUS
- SpringerLink
- Wiley Online Library
- Web of Knowledge (2012)
 - Web of Knowledge – BIOSIS Citation Index
 - Web of Knowledge – Current Contents Connect
 - Web of Knowledge – Essential Science Indicators
 - Web of Knowledge – Journal Citation Reports
 - Web of Knowledge – Web of Science
 - Web of Knowledge – MEDLINE
- SciFinder.

Záver

Národné projekty CVTI SR – NISPEZ a NISPEZ II sú dôstojným pokračovaním toho, čo sa podarilo spustiť akademickým knižniciam už v roku 2000, a to je **centralizované obstarávanie prístupov k e-zdrojom na Slovensku**. E-zdroje sa stali prirodzenou súčasťou práce vedeckého pracovníka. Prístup k obrovskému množstvu overených vedeckých poznatkov je pre slovenskú VaV komunitu akoby samozrejmosťou. Avšak to, aby táto samozrejmosť mala svoje pokračovanie a vedecký pracovník mal svoj komfort prístupu k e-zdrojom v tokom rozsahu, na aký je zvyknutý, je treba neustále úsilie a nadštandardné postupy všetkých zainteresovaných v tomto procese. Je potrebné porozumenie a veľké úsilie nielen tých, čo tento proces realizujú, ale hlavne tých, ktorí rozhodujú o jeho ďalšom pokračovaní. Otázka **máme šancu pokračovať**, ktorá bola vyslovená na konferencii INFORUM pred dvoma rokmi, má zatiaľ kladnú odpoveď. Preto, ak nastane realizácia Operačného programu výskum a inovácie – nové programové obdobie 2014 – 2020 špecifický cieľ 1.1.1 – národné projekty, zvýšenie výkonnosti systémov VaV prostredníctvom horizontálnej podpory technologického transferu a IKT informačný systém výskumu a vývoja/prístupy do databáz pre potreby výskumných inštitúcií, **môžeme len konštatovať: áno sme pripravení**, dajte nám šancu ukázať, že na to máme.

Zoznam bibliografických odkazov – odporúčaná literatúra

BIROVÁ, Daniela – ŽITŇANSKÁ, Mária. 2009. Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom – *INFOS 2009 : zborník príspevkov z 35. medzinárodného informatického sympózia INFOS 2009. Pamäťové inštitúcie v digitálnom prostredí. Stará Lesná, 27. – 30. apríla 2009.* 1. vyd. – Bratislava : Spolok slovenských knihovníkov, 2009. – ISBN 978-80-969674-3-8. – s. 9 – 19.

BIROVÁ, Daniela – ŽITŇANSKÁ, Mária. 2009. Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom. – *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – ISSN 1335-7905. – Roč. 17, č. 1 (2009), s. 10 – 15.

SLIACKY, Michal. 2010. Efektívnosť využívania e-zdrojov NISPEZ – dotazníkový prieskum. – *ITLib. Informačné technológie a knižnice* [online]. ISSN 1336-0779. – Roč. 14, č. 4 (2010), s. 57 – 58. ISSN 1336-0779. Dostupné na internete: <http://www.cvtisr.sk/itlib/itlib103/sliacky.htm>

ŠEFČÍK, Michal – VAŇO, Marián. 2010. Nový vyhľadávací portál pre vedu a výskum. – *ITLib. Informačné technológie a knižnice* [online]. ISSN 1336-0779. – Roč. 14, č. 4 (2010), s. 57 – 58. [cit. 2011-01-31]. Dostupné na internete: http://www.cvtisr.sk/itlib/itlib104/sefcik_vano.htm

TURŇA, Ján – ŽITŇANSKÁ, Mária – CVIK, Oleg – VAŇO, Marián – KRÁLIKOVÁ, Eva – BIROVÁ, Daniela: Informačná podpora výskumu a vývoja na Slovensku. - *INFORUM 2009, 15. ročník konferencie o profesionálnych informačných zdrojoch. Praha, VŠE, 27. – 29. mája 2009.* Dostupné na internete: <http://www.inforum.cz/archiv/inforum2009/sbornik/78/>

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal. 2010. Efektívnosť využívania elektronických informačných zdrojov pre výskum a vývoj : *hodnotiaca správa za rok 2009.* Bratislava : Centrum vedecko-technických informácií SR, 2010, 27 s., 3 prílohy. Dostupné na internete: http://nispez.cvtisr.sk/download.php?path=zona_riesitelov%2Faktivita+1.1%2FHodnotiaca_sprava_za_rok_2009%2FHS_2009_aktivita+1+1_NISPEZ.pdf

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal. 2011. Efektívnosť využívania elektronických informačných zdrojov pre výskum a vývoj : *hodnotiaca správa za rok 2010.* Bratislava : Centrum vedecko-technických informácií SR, 2011, 13 s., 8 príloh.

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal. 2012. Efektívnosť využívania elektronických informačných zdrojov pre výskum a vývoj : *hodnotiaca správa za rok 2011.* Bratislava : Centrum vedecko-technických informácií SR, 2012, 15 s., 6 príloh.

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal. 2011. Optimalizácia portfólia EIZ NISPEZ : *návrh.* Bratislava : Centrum vedecko-technických informácií SR, 2011. 28 s.

ŽITŇANSKÁ, Mária: Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom. – *ITLib. Informačné technológie a knižnice.* – ISSN 1335-793X. - Roč. 13, č. 1 (2009), s. 20 – 29. <http://www.cvtisr.sk/itlib/itlib091/zitnanska.htm>

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal – VAŇO, Marián. 2011. Centralizovaný nákup EIZ na Slovensku – máme šancu pokračovať? – *INFORUM 2011, 17. ročník konferencie o profesionálnych informačných zdrojoch. Praha, VŠE, 24. – 26. mája 2011.* Dostupné na internete: <http://www.inforum.cz/cs/sbornik>

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal. 2012. Centralizovaný prístup k EIZ, jeho optimálne nastavenie pre efektívne využívanie ako nástroja pre strategické rozhodovanie alebo štvrtý rok projektu NISPEZ. – *INFORUM 2012 : 18. ročník konferencie o profesionálných informačných zdrojích, Praha, VŠE, 22. – 24. května 2012 [online]*. Praha : Albertina icome Praha, 2012. Dostupné na internete: <http://www.inforum.cz/cs/sbornik>. ISSN 1801–2213

ŽITŇANSKÁ, Mária – SLIACKY, Michal – VAŇO, Marián – KRÁLIKOVÁ, Eva. 2013. NISPEZ a jeho pozícia v informačnej podpore výskumu a vývoja na Slovensku – *INFOS 2013 : zborník príspevkov z 37. medzinárodného informatického sympózia o postavení a úlohách pamäťových inštitúcií v oblasti rozvoja kultúry, vedy, techniky a vzdelávania. Stará Lesná, 8. – 11. apríla 2013*. 1. vyd. – Bratislava : Spolok slovenských knihovníkov, 2013. Dostupné na internete: <http://www.infolib.sk/sk/spolok-slovenskych-knihovnikov/infos-2013/infos-2013.html>

Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ